

Louis Apol 'Een verlaten schip, ingevroren in het ijs' (1880). Aquarel. Collectie Rijksmuseum. Schenking van mevrouw H. Apol, Velp en mevrouw J. Benedictus-Apol, Velp, RP-T-1971-211.

Louis Apol op expeditie

Een barre poolreis als ultieme inspiratiebron

Tekst Marloes de Moor

Het werd de reis van zijn leven. Lodewijk Franciscus Hendrik Apol (1850-1936) voer in 1880 mee richting Nova Zembla, met een bijzondere collectie potloodtekeningen, schetsen en schilderijen als resultaat. Over de kunstenaar en zijn werk geïnspireerd op een gure ijsvaart.

'In de plaats van fotografische beelden zullen op deze reis schetsen gemaakt worden van het ijs en het land, vooral van die punten waaraan voor Nederland herinneringen verbonden zijn,' schrijft de kapitein van de poolschoener Willem Barents in het officiële reisverslag. Het schip maakt in de zomer van 1880 een barre tocht over de Noordelijke IJszee naar Nova Zembla. Niemand minder dan de kunstenaar Louis Apol monstert aan om de belevenissen tijdens de reis te tekenen en te schilderen. Voor het Comité voor de IJszeevaart, dat voortkomt uit Het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG), is het een eer om een ster als Apol aan boord te hebben. Bovendien zal zijn aanwezigheid voor veel positieve aandacht zorgen en kan zijn werk nadien tentoongesteld worden. Dat schept mogelijkheden om in de toekomst een nieuwe poolreis bekostigd te krijgen. Bovenal is het voor Apol zélf

een unieke kans. 'Als enige kunstenaar binnen de Haagse School is hij gespecialiseerd in winterlandschappen. De reis naar Nova Zembla stelt hem in staat om ijsformaties en sneeuwvlaktes van heel nabij te bestuderen en te tekenen,' vertelt Suzanne Veldink, hoofd Museale Zaken van Panorama Mesdag.

Met zijn winterlandschappen oogst Apol veel succes. Al snel verwerft hij daarmee een eigen plek binnen de kunstwereld. 'Zijn talent valt al op als hij 15 jaar is. Hij is 25 als het Rijksmuseum een eerste schilderij van hem aankoopt. Kunstenaars binnen dezelfde stroming, zoals Jacob Maris, Hendrik Willem Mesdag en Jozef Israëls, zijn daar veel later mee.'

Apol kan op zijn 30ste al als een gevierd kunstenaar worden beschouwd. Zijn schilderijen hangen in Nederlandse musea en worden internationaal verzameld en bejubeld. Hij maakt veel grote schilderijen van winterlandschappen, maar anders dan de meeste werken met dat onderwerp zijn bij Apol geen schaatsers, koek-en-zopie en Hollandse gezelligheid te zien. 'Hij kiest voor de verstillings, de eenzaamheid en de melancholie van het landschap. 's Winters, als het heel koud is, trekt hij eropuit om buiten te schetsen. Omdat de zon dan vlug ondergaat, komt hij vaak tijd te kort en maakt het daadwerkelijke schilderen later in zijn atelier.'

Het is dan ook niet vreemd dat Apol zich met geestdrift aanmeldt voor de vier maanden durende expeditie naar Nova Zembla. Vanaf het schip kan hij prachtig de reflectie van het licht op het ijs en de sneeuw vastleggen. Het Comité organiseert de reis. Het idee is om in het spoor van Willem Barents te treden, die de tocht driehonderd jaar eerder had ondernomen, maar jammerlijk was gestrand. Om de tocht nog wat meer gewicht te geven, wordt aan boord wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de weersomstandigheden en diertjes op de zeebodem.

Zonder enige voorbereiding gaat Apol mee met de Willem Barents, een houten zeilschip. Over ijzeren stoomschepen waarmee de Engelsen voeren, beschikken de Nederlanders nog niet. Niemand deinst echter terug voor de tocht door de bittere kou. Dikke kleding, een muts en handschoenen volstaan, getuige het zelfportret dat Apol onderweg maakt. Tijdens de jacht staat hij dik aangekleed in de sneeuw, met een schetsboek en een potlood. Apol stelt zich beslist niet op als de teerzielige kunstenaar. Hij is een volwaardig lid van de bemanning, zit in het kraaiennest en loopt net als de andere mannen wacht. Ook die eenzame hondenwacht van 12 uur 's nachts tot 4 uur in de vroege ochtend. Meestal zit hij aan dek te tekenen. De kapitein verbaast zich in zijn reisverslag over de werklust en vaardigheid van zijn passagier: 'De heer Apol zit aanhoudend te schetsen, en weet wonderlijk vlug de eene schets

na de andere op het papier te tooveren.' Suzanne Veldink verklaart nader: 'Apol werkt snel en maakt veel schetsen, omdat hij alles wat aan hem voorbijtrekt later niet meer terug zal zien. Soms zijn de schetsen voorzien van aantekeningen als "ijsberg, dertig meter hoog". In het ruim werkt hij tekeningen op groter formaat uit. Hij maakt vooral veel gouaches, omdat die sneller drogen dan aquarellen. Dat werkt prettig aan boord.'

De Willem Barents komt krakend vast te zitten op een rif

Behalve de winterlandschappen en sterrennachten, tekent en schildert Apol in opdracht van het Comité ook de bemanning en het leven aan boord. 'Dit werk van hem is atypisch. We kennen Apol van de verstilde schilderijen zonder menselijke activiteit, maar tijdens zijn reis naar Nova Zembla schildert hij veel mensen. De bemanning, maar bijvoorbeeld ook een portret van een Nenets die hij ontmoet in Malye Karmakuly.' De geschiedenis herhaalt zich, want ook de poolschoener Willem Barents strandt en komt krakend en kreunend vast te zitten op een rif. 'half twee zwarte open zee, kaarsen. met een

Louis Apol 'Jacht op pooleenden, Nova Zembla' (1880). Potloodtekening. Collectie Het Scheepvaartmuseum Amsterdam.

flinke bries botsen we op een rif en zitten vast. het schip helt sterk over. alle ballast en steenkolen zijn over boord. het scheelt weinig of we gaan er van door. de sloepen kunnen ons nog redden. het schip is maar weinig lek doch wie weet wat ons nog te wachten is,' noteert Apol bezorgd in zijn notitieboekje. Hij maakt een aquarel van een schip dat ingevroren is in het ijs. Geïnspireerd door de botsing, stelt hij zich vermoedelijk voor dat het zo ook met de Willem Barents zal aflopen. De kapitein besluit dat het te gevaarlijk is om het originele plan te volgen en nog noordelijker te varen richting de Oranje-eilanden en de Barents IJshaven. Op 22 augustus 1880 wordt de expeditie voortijdig afgebroken.

'Het panorama is nooit meer boven water gekomen'

De teleurstellende afloop ten spijt, levert de reis Apol inspiratie op voor honderden schetsen in potlood, krijt en aquarel. Eenmaal thuis maakt hij nog zo'n zes schilderijen op basis van de schetsen. In zijn atelier staat een opgezette ijsduiker die hij tijdens de jacht schoot en hem herinnert aan zijn avontuurlijke reis. Apol is er erg trots op. In 1896

Louis Apol 'Robbenjacht' (1880). Aquarel. Collectie Het Scheepvaartmuseum Amsterdam.

schildert hij een panorama van Nova Zembla. Het is te zien aan de Plantage Middenlaan in Amsterdam en wordt een geduchte concurrent van het Panorama Mesdag in Den Haag, dat al eerder bestond. 'Helaas is het panorama van Nova Zembla nooit meer boven water gekomen. Vermoedelijk is het verbrand tijdens de Tweede Wereldoorlog,' aldus Veldink. 'Een serie van acht foto's van het Panorama is wel bewaard gebleven en bevindt zich in de Koninklijke Verzamelingen.' Nog jaren na de ijsvaart brengen mensen Apol in verband met zijn reis naar Nova Zembla. Ook zelf blijft hij erdoor gefascineerd. In 1934, als hij inmiddels 84 jaar is, maakt hij nog nieuw werk op basis van schetsen van Nova Zembla. Ze ademen de sfeer van een oude man die weemoedig terugdenkt aan vroeger. ☺

Panorama Mesdag
Zeestraat 65
2518 AA Den Haag
+31 (0)70 310 66 65
www.panorama-mesdag.nl

Geopend van maandag t/m zaterdag van 10.00-17.00 uur, op zon- en feestdagen van 11.00-17.00 uur. De tentoonstelling *Louis Apol op Nova Zembla* is te zien van 19 oktober t/m 1 maart 2020. Er verschijnt een gelijknamige publicatie, geschreven door Suzanne Veldink. ISBN 978 94 6319 202 6. 144 pagina's, met 115 afbeeldingen, € 20,-.